

המצה – העצמאות החירותית

המהר"ל בפרק נ"א מתעבב על כך שכל האגדה סובבת סביב המצה, "הא לחמא עניא". בעקבות המצה אנחנו עוסקים בכל סוגיית הגאולה.

השאלה היא למה דוקא לחם העוני הוא התשתית שמתוכה אפשר לעסוק בנושא הגאולה. לכאורה היה מקום לומר להפך, שכשהגאולה מגיעה אנחנו עשירים. למה העוני הוא שמברר את הגאולה?

המצה ענייה, אין בה אלא את העצם, העיסה. היא תמציתית. המצה היא בעצמותה. שאור או טעם זה כבר נוסף על העצם. זה טעם, נפח. אבל עדיין קשה: למה חשוב שהמצה תהיה ענייה? בלי תפיחה או טעמים? אנחנו לא יוצאים ידי חובה במצה עם טעמים. זה נחמד מאוד, לספרדים אפשר לאכול את זה בפסח, אבל לא יוצאים בזה ידי חובה מצה. לכאורה, העניות והגאולה הם הפכים.

מה זה גאולה? זה לצאת מהשליטה של מישהו. שיעבוד זה חיוב למישהו. ברגע שאדם מחויב למישהו הוא לא יכול להיות מיש הוא, הוא צריך לעשות מה שהאחר רוצה. גאולה זה להיות עצמאי, מי שאתה.

העבד לא עומד בעצמו. הבעיה העיקרית בבית העבדים שבמצרים זה לא שהרביצו לנו, אלא שלא היינו מי שאנחנו, לא יכולנו לבטא את העצמיות שלנו! גורמים זרים השפיעו על המעשים והמחשבות שלנו. דבר שיש בו עשירות לא עומד בעצמו. העשיר חי נחמד מאוד, אבל הרבה דברים בחיים הם תוצאה של הממון.

הממון מכתוב לו סדר יום: במה מתעסקים ועל מה חושבים. הוא בעצם משועבד. אדם שהוא עני (לא כספית אלא מנטלית), לא קובעים לו את סדר היום. אף אחד אחר לא מנהל לו את החיים, את הרצונות שלו שום דבר אחר לא קובע. גם עני שמקבץ נדבות יכול להיות עשיר לעניינינו. השאלה היא אם האדם עצמאי או תלוי.

אם אדם אוכל מצה עם טעם, הוא בעצם אומר שהוא לא יכול לאכול את המצה כך, הוא צריך את הטעם. בלי הטעם הוא לא יכול להיפגש עם המצה.

משל לאדם שלא יכול לעשות מעשה חסד בלי הערכה, בלי תודה. אחרת זה יהיה לו תפל.

הוא לא יכול להיפגש עם החסד כשלעצמו, הוא צריך לצרף לו טעם לואי.

אין פה גאולה, אדם לא משחרר את החסד שבתוכו לעמוד בפני עצמו, הוא חייב משענת על ידי גורם אחר. טעמי הלוואי מעידים על חוסר עמידה עצמאית.

המצה היא הלחם שלא מצטרף אליו דבר, שאין לו שום צירוף.

לעמ"י יש חלומות עצמאיים משלו. זה מאוד חשוב! החלומות שלו לא מתחילים ממה שקורה בעולם, ממה שאומרים או ממה נרויח מזה.

אנחנו שומרים שבת! יכול להיות שזה גם מסתדר עם המציאות, אבל זה ערך עצמי. קודש מילתא גרמי, זה דבר שעומד בפני עצמו. הוא בן חורין, לא צריך סיבות או ראיות.

אדם לא יוצא ידי חובה במצה עשירה, כי היא אומרת שהוא צריך משהו. זו אל גאולה. גאולה היא מצה של עצמאות, עמידה בפני עצמו.

בעולם הפשיטות, עולם הערכים המופשט, מה יותר חזק? מה שהוא פחות תלוי.

אם יש תופעת טבע שתלויה בכל מיני גורמים, נוצרת רק אם יש את זה ואת זה ואת זה, אז היא לא חוק.

חוק אמתי לא תלוי בכלום, הוא תמיד יהיה. תופעה שהיא לא חוק תלויה בנסיבות.

איך אפשר לדעת שמגלים חוק? כשמנטרלים את כל הגורמים, והחוק בכל זאת עובד.

זה בעולם המופשט, של העקרונות בלתי תלויים.

העלאתו של עיקרון לדרגת חוק, חוק של חוק, חוק על חוק יסוד - היא לפי רמת העצמאיות של החוק, היותו בלתי תלוי.

בעולם החוקים המופשט, המבחן הוא מבחן העצמאות, הבלתי תלותיות. ככל שאתה יותר שם אתה שייך יותר לעולם הרוחני.

גאולה היא התעלות לעולם העקרונות והערכים. אנחנו מייחלים לגאולה כדי שנבוא לעידן שבו הערכים הבלתי תלויים ינהלו את חיינו. זה נקרא מצה, דבר שהוא פשוט. ערך מוחלט. כל זה בגלל שאנחנו מגיעים בליל הסדר למדרגה מאוד עליונה. יציאת מצרים היא לא כדי להגיד משהוא בעולם הזה, היא לא בגלל העולם הזה ולא בשבילו. זה לילה של הופעת החוק האלוקי הגבוה ביותר שיכול להיות! הופעת שכינה, הויה, שם ה' מופיע. אני ולא מלאך, שמי ה'. זה סוד יציאת מצרים! שם ה' צריך להופיע! החוק שמעל כל החוקים, הרצון הכי גבוה של ה' בעולמו מתגלה ביציאת מצרים. (לצאת ממצרים ולקבל את התורה זה היינו הך, הופעת שם ה'. מפסח עד שבועות זה חג מתמשך, מתחיל בליל הסדר וממשיך דרך ספירת העומר. התורה היא פירוש של מה שקרה ביציאת מצרים. התורה היא פירוט למה שקרה ביציאת מצרים - הופעת שם ה' עלינו. מה זה שמך הגדול והקדוש עלינו קראת? התורה. התורה היא ניסוח מפורט של העיקרון שנולד בנו, זה העיקרון הכי עליון ובלתי תלוי. לכן יציאת מצרים זה הכל בשם ה', אני ה').

העיקרון של שם ה' מופיע בעוד מקום במהר"ל בגבורות, אמצע פרק כ"ה. שם אהיה אשר אהיה זה לא הגאולה, אלא "אני אוציא אתכם מהצרות". זו לא גאולה אלא הפסקת הצרות, גאולה זה משהו אחר. זה שלא מרביצים לך זו לא גאולה, אתה יכול עדיין להיות בגלות. כמו היום, שיש הרבה יהודים בגלות שלא מרביצים להם. מה זו גאולה? להיות עצמי. הגאולה היא בשם העצם, הויה. כל השמות האחרים נסמכים. המשועבד תלוי בזולתו, הנגאל עומד בעצמו. הגאולה תהיה שם המיוחד, ברצון העליון ביותר של ה' שהוא הכי בלתי תלוי, הכי לא תלוי בשום נסיבה. חוק העל של העולם - בשם הזה יהיו נגאלים. יציאת מצרים זה הופעת שם ה' עלינו.

עמ"י נבדלים מן האומות, חיים על פי עיקרון על. נמצאים במציאות אבל לא קשורים אליה ותלויים בה, לא תוצר שלה. ישראל הם הופעת שם ה'. ליל הסדר זה לילה שבו אנחנו חוגגים את הופעת שם ה' עלינו. הופעת שם ה' זה מצה, האמת לאמיתה, האמת הצרופה בעצמותה. הדבקות שלנו בה', בלי טעמים. שם אהיה אומר שה' יעזור לישראל, אבל שם הויה הוא שם המיוחד, זה שם העצם שאינו נסמך לזולתו. זו הצורה - המהות. חוק העל שהכל בטל בפניו הרצון האלוקי בה"א הידיעה, הרצון האלוקי בטהרתו. זה סוד הגאולה. לאכול מצה בליל הסדר זה להידבר בשם ה', להיות חיים את מי שאנחנו, את הרצון האלוקי כפי שהוא. שרצון ה' ורק הוא, בטהרתו, חל עלינו. אני ולא מלאך, אין שום דבר חוץ מזה. זו עצמאות בלתי נתפסת, שהיא המהות הלאומית שלה, שהופכת אותנו להיות בני חורין. אנחנו משפיעים על העולם ולא מושפעים. כמו חוק המשיכה, הוא משפיע על המון חוקים אבל אף אחד לא משפיע עליו. ישראל זה חוק על הרבה יותר יסודי, זה חוק העל הכי עליון. זה מה שמתגלה כשאנחנו אוכלים מצה בליל הסדר. לכן הגדש הוא שבמצה אין טעם. אנחנו עוסקים פה בערכית מוחלטת, וזה נותן לנו כח אחר כך כל השנה לאחוז בערכים מוחלטים בלי חיזוקים וסיבות חיצוניות. חמץ זה כבר לעזוב את החוק בעצמו, זה תוספות. המצה היא האמת בטהרתה, העצמיות שלנו.

המצה זו תעודת הזהות הלאומית שלנו. בבית המקדש אוכלים מצה כל השנה, כי שם דבקים בשם ה' כל השנה. אין שם חמץ. באמת, צדיקים עליונים היו אוכלים מצה כל השנה. הרצי"ה היה אוכל מצה כל השנה (הוא נולד בליל הסדר), היה כולו בן חורין. יש אנשים שהם כל כולם מצה, תמצית. משפיע ולא מושפע, ששום דבר לא יכול להשפיע עליו. לאט לאט, אנחנו רוצים להידבק בזה, במהות הלאומית שלנו, "עם בדד ישכון ובגויים לא יתחשב". שם ה' הוא אנחנו, מצוות הן השלכות לכך. אין לנו כלום חוץ משם ה', הוא עשנו ולא אנחנו. כיוון ששם ה' הוא אנחנו, ממילא אנחנו עושים מצוות. המצוות הן התפרטות של הופעת שמו.

אנחנו שמו של הקב"ה. שמך הגדול והקדוש שמופיע בארץ.
 לכן כל פגיעה בישראל היא חילול ה'! כשישראל מבוזים, שם ה' מחולל בגויים - אנחנו שמו.
 גאולה היא למען שמו, זו הגאולה - הופעת שמו, שאין שום דבר חוץ מרצונו.
 גאולה זה כשעמ"י חי רק את רצון ה' וזהו, שום דבר אחר לא משפיע עלינו
 זה כי אנחנו ורצון ה' זה אחד! זה לא חיצוני. כשאנחנו חיים את מי שאנחנו בלי השפעות, זה רצון ה'.
 רצונו ורצון ה' זה אחד. הוא עשנו, הוא מלכנו.
 פסח זו ההבנה שאין שניים. ה' ואנחנו אחד. הוא אלוקינו, הוא אבינו, הוא יגאלנו.

טומאת מצרים מתחילה מזה שחושבים שיש שניים: את ישראל ואת רצון ה'. זה שקר, אין שניים.
 הרב קוק חוזר על זה כל כך הרבה באורות, והמהר"ל בנצח.
 כשנהרגים 36 חיילים במלחמת העי, שואל את ה' "מה תעשה לשמך הגדול?!".
 זו בעיה, אי אפשר שימותו חיילים כך.
 גם בספר יואל, הארבה מגיע, והכהנים צועקים "למען שמך!" ויחמול ה'.
 כל פעם שישראל בצרה הם צריכים להתעלות אל האמת, להיזכר שהם שם ה' - ואז הם נושעים.
 הצרה היא בשביל החשיפה, זיכרון יציאת מצרים, שניזכר מחדש שאנחנו ושם ה' זה אחד!
 אנחנו זועקים לה' "מה עם שמך?", אבל כשאנחנו זועקים את זה, אנחנו מבינים שבעצם אמרנו שאנחנו
 שמו... ממילא הרצון מתוקן. אם אתה שמו, זה ממילא מה שהיה צריך להגיע.
 בשביל זה מגיעה צרה. היא מגיעה כשאנחנו שוכחים שאנחנו שמו, ואז ה' מזכיר לנו דרך הצרה שאנחנו
 שמו.
 זה פסח, זיכרון יציאת מצרים.

איך נראה בן אדם שלא זוכר את השם שלו? אדם אומלל.
 עם ששוכח את שמו הוא אומלל, מסכן. איך אפשר לשכוח את שמך?
 אז פסח מזכיר לנו את שמנו. שמנו קראת בשמך, עשה למען שמך.
 שמו של ה' נקרא על ישראל יותר מאשר על המלאכים! אנחנו מעל המלאכים.
 "אני ולא מלאך, אני ולא שרף". אני הוא, זה ביטוי מיוחד. האני שלכם זה ההוא! ההוא זה הנסתר, האני זה
 הגלוי.

האני המתגלה זה ההוא הנסתר, זה אותו אחד. אני הוא ולא אחר.
 אין גבול לשמחה ולשירה ולהודאה של האמת הבלתי נתפסת הזו, שאנחנו ושמו זה אחד.
 איזה אושר זה אמור להציף בנו, איזו התרגשות! אנחנו שמו ממש.
 זה ליל הסדר, אנחנו מעבלים את זה שאנחנו שמו, ואז ההלל מתפרץ בשמחה עילאית.
 כתוב בגמרא שהיו אוכלים את הקרבן בירושלים ושרים את ההלל, והגגות היו עפים מעוצמת השמחה. גולת
 הוכתרת של ליל הסדר זה ההלל הזה, המציאות עולה על גדותיה.
 אנחנו שמו של הקב"ה! אנחנו ממש. זה לא נתפס, אין שניים!
 אין דבר שנותן לנו יותר עושר ושמחה מאשר להבין את האמת הבלתי נתפסת הזו.

לפני הרבה שנים שאלתי את הרב הדרי זצ"ל: מה זה שאין שניים? שה' קשר שמו בשמנו והם אחד? מה זה
 שהוא החליט שהוא ואנחנו זה אחד ממש?
 הוא אמר לי שגם הוא שאל את עצמו את זה כשהוא היה צעיר. הוא שאל את הרצי"ה, והוא אמר לו: אז
 קפריזה של הקב"ה, שריטה בשפה שלנו.
 זה לא נתפס! משהו לא הגיוני.

השיחה נערכה לפישטחיות הבנתו של העורך,
 וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.